

К. ЕВАЛЬД

БУК І ДОЩОВИК

ОПОВІДАННЯ

U 27786

ДТ 91154

Книгозбірня молоді ч. 2.

К. ЕВАЛЬД

БУК І ДОЩОВИК

ОПОВІДАННЯ

ПЕРЕККАД З НІМЕЦЬКОГО

УЖГОРОД, 1937.

Друкарня „Новина“ Ужгород, площа Корятовича ч. 6.

U 27786

626736

SLOVANSKÁ KNIHOVNA

3186288329

305569

Бук і дощовик.

Був колись на далекій півночі ліс. Був він не дуже великий, а проте його можна було назвати справжнім лісом, бо в ньому було все те, що й повинно бути в лісі. Найперш були там високі, стрункі буки. Вони були вищими й могутнішими за всі дерева в лісі. В зимі вони надавали відваги іншим, коли бадьоро і гордо тримали чоло перед бурею і тільки згідливо розмахували галуззями; — так ніби то, той вітер і мороз не варті були нічого іншого, як тільки того, щоб перед ними стійко і струнко тримати голову. В літі вони своїм зеленим верховіттям давали тінь і прохолоду іншим, а їхні шпилі давали притулок птахам, а пні — мохові.

Потім, були там ще дуби. Їх було менше ніж буків. Але були вони багато цікавіші. Вони були і старші, що можна бачити по кумедно викручених галуззях, та по глибоких зморшках на їхній корі. Але настрій мали вони не такий добрий, як буки; — бо їм було тяжче боронити своє існування. Вони добре знали, що їх час вже минає. З їхніх жолудів не виростало стільки дерев, молодняку скільки з букових зерен. Та й росли вони повільніше ніж буки.

Але були вони високого роду і жили в тім краю далеко довше ніж буки. Вони про це знали, хоча й не чванилися; — бо шляхетні люде не роблять цього.

Довкола дубів і буків стояла сила інших дерев і кущів. Там був ясень з чорними бруньками, що пізно розвивалися, і з сірими, гладенькими пнями. Ріс він найрадше там, де було вохковато. Були там

вільхи, які почували найбільше задоволення тоді, коли стояли у воді. Були там берези з білою корою і ніжними галузками, які рухалися при найменшому подуві вітерця. Були там ялиці, котрих найкращою порою їх життя була зима. Тоді інші дерева стояли голими. Але літом серед ясної зелені вони виглядали занадто поважно й задумливо. Були там ліщинові кущі, горобина, яка добре знала, що її час приходить тоді, коли осінь фарбує її ягоди в червоне. Були і малинові та ожинові кущі, папороть, мох, проліски, заячий щавель, суніця, болотяник, грибки, а також сірі плісні на стовбурах дерев, було ще стільки різних інших, що можна би всю книгу заповнити їх назвами.

Та крім рослин було там багато — багато ще інших створінь, про які не можна не згадати, коли хочеться змалювати ліс...

Там була миша, котра жила під коріннями ялиці. Ховалася туди в день а також сиділа там цілу зиму і гризла оріхи, які придбала ще в літі. Там була вивірка, котра стрибала по ялиці з галузки на галузку, та лущила шишки, щоб добитися до смачного маленького ялинового зернятка. Був там також і кріт котрий порушався на всі боки глибоко під зеленою левадою і пожирав червяків, та все, що траплялося на його гострі зуби. Були там і хробаки, надзвичайно пожиточні дуже скромні створіння. Були жучки різні, стрибунички, коники, стоноги, мухи і комари, комахи і шершуни, метелики слимаки і сила різних інших створінь. А потім, на лучці, як звичайно, смикав траву сарнюк і час від часу піднімав свою гарну голову, щоб прислухатись чи не йде стрілець. Був там і заяць, котрий мав свій вацок в рівчачку на лучці, але часто загощував і в лісі. Був там і лис, рудий гультай, котрого глибока нора мала аж чотири виходи, так, що він міг легко ухилитись від своїх переслідувачів. Була там теж і жорстока куниця, що мала нору в кам'яній скелі.

А крім того була там сила — силенна пташок, що літали по лісі і співали, та цвірінькали досхочу. Коли хочемо починати від найвизначніших птахів, то згадаймо, що там був соловейко. Правда, що року він перебував тільки короткий час у лісі, бо йому треба було найбільше маленьких смаковитих комашок і хробачків; — а їх можна дістати тільки в найгорячішій порі літа. Тому то він що разу кидав ліс як тільки його діти підростали о стілько, що могли йому товаришити. Звичайно, це було дуже шкода, що він кидав ліс. Всі слухали з подивом, коли він співав свої чудові пісні в лісі.

Були там і гайворони, котрі мостили свої гнізда на найвищих буках у схові, на горбку край ліса. Вони робили від ранку до вечора страшений галас. Була там і сойка, котра вважала себе найкращим птахом на цілу країну. А то тому, що на кожному крилі мала блакитне зеркальце, а на голові чубчик. Там були й горлиці, котрі так ніжно воркотили і так подобались людям. Була там і синичка, котра не одлітала з краю, хочби які холоди стояли. Були там малесенькі сірі, волові очка, чижики, коноплянка, червоношийка, вся кругленька безхвостка, котра так гарно стрибала туди й сюди. Але крім того там був і яструб, котрий високо у безкраїх просторах робив кружівки і стрілою кидався на здобич, коли її вбачав, не розбираючи хто то був. Зрештою була й зозуля, котра не сиділа в краю довше за ластівку і мала загальну славу — злочинця. Вона не хотіла піклуватися власними дітьми. Справді, це було бідне створіння, бо не знало радощів родинного життя. Тому вона й кувала своє „ку-ку“ так гарно, та сумно.

Отже я вже назвав таку силу мешканців лісу, що всім нам голова крутиться. Тому більше вже не буду перечисляти їх. Хто вважає, що його злегковажено, та що й він має право на те, щоб назвати його поруч з іншими, хай зголоситься у мене. Спра-

ведливість не мине його, як тільки історія зявиться в другім виданню.}

Тепер вже почнемо своє оповідання.

* *
* *

Одного дня пішли на прохід до лісу двоє молодих людей, які недавно заручилися. То було ранньою весною і анемони сперечались з молодою парою в кого очі ясніші. Вони тільки, що розпустилися, пташки співали на весь ліс свої пісні. Заручені складали одно другому такі обіцянки, що могли-би стати найщасливіщими людьми на світі, коли б змогли виконати хоч половину з тих обіцянок. А про те він не обіцював їй нічого більшого як зяблик обіцяв своїй дружині. Вона вірила йому так само непохитно, як бук вірив сонцю, коли воно освітлювало його корону. Все було задумано гарно і чесно, а проте з осінню все змінялося.

„Поглянь на ліс!“ сказав юнак і вказав рукою на зелене листя. „Який він свіжий і гарний!“

Бона згідливо потакнула і вони пішли далі, поминаючи якогось старого чоловіка, що сидів під буком і тримав на колінах скриньку для рослин. Вони не помітили його. Але той старенький бачив їх. Коли вони пройшли далі, — усміхнувся і кивнув своєю сивою головою.

„Поглянь на ліс!“ — сказав він так само, як і юнак. Ну, а що то таке ліс? Цього ніхто не міг пояснити.

Він сидів ще якийсь час і порядкував рослини в своїй скринці. Згодом він встав і операючись на свою палицю пішов далі.

Але слова його залишилися в лісі.

Отже, всі чули те, що він сказав і що сказали молоді люде: бук і дуб, зяблик і дощовик, мох і пролісок, папороть, береза і всі інші.

Всі вони добре зрозуміли слова двох молодих

людей; — бо вони були сказані з глибини їхнього серця. Та не так було з словами старого чоловіка. Він насміявся з молодих людей, та ще й сказав, що ніхто не знає з них, що таке ліс? Що це значило?

Лісові істоти даремно думали над цим ціле передполудня. Зяблик майже забував носити мурашок своїй молодій жінці, хоч вона й сиділа на своїх гарненьких яечках і була дуже голодна. Береза з мрійливим виглядом кивала під такт вітрові своїми ніжними галузками. Дощовик почав думати так напружено, що цілком виліз на поверхню землі з під моху. А букові почала тяжити його зелена голова, стільки думок назбиралося в ній. Що до дуба, то його галузі аж скрипіли від глибокої задуми.

Але коло полудня бук перервав мовчанку.

— Те що сказав старий чоловік — просто дурниця!

Всі притакнули йому, бо тоді коли визнається якусь справу дурницею, не потрібно більше завдавати собі роботи думати над нею. Але бук не задоволився такими висловами.

— Він питав що таке ліс — продовжував бук. Безумовно. ліс — це я, бо чим би був ліс без мене?

З точки погляду бука така заява була справді цілком доречною і влучною. А про те ніхто тою заявою не був задоволений. Спочатку, правда, ніхто нічого не сказав, бо, по перше твердження бука захопило всіх несподівано, а потім більшість з них, — це були істоти маленькі, котрим тяжко було виголосувати довгі промови, котрі звикли тричі передумати, про що мали казати.

Дуб перший прийшов до тямки.

— Ти запевняв, що зеленим лісом єсть ти? Не хочу сперечатись про це з тобою, але дозволь мені лише зауважати, що в старі часи ліс сей складався майже виключно з дубів. А в тім, гадаю, що й ти цьому не будеш заперечувати.

— У старі часи, — глумливо кинув бук. — Ти зав-

жди думаєш про старі часи, як і всі старі люде. Це є тільки доказом, що ти пережився. Молодь думає про майбутнє. Я молодий і хочу йти вперед.

— Так, ти завжди поривався вперед, відповів старий дуб. — І всі засоби для тебе були добрими щоб дійти до наміченої мети. Супроти мене ти поведився не гаразд, та й тепер те саме робиш.

— Ти так гадаєш? — задоволено запитав бук. Я ж гадаю, що кождий мусить дбати про себе самого. Чи не робиш і ти так само? Але хто програє в бою, той завжди починає лаятись, а особливо, коли він старий і говірливий.

Дуб на це нічого не відповів. Мовчав і бук. Але при самісенькому дубові стояла струнка молода береза. Вона чула ту розмову і в звязку з нею сказала:

— Ану, старий дубе, розкажи нам що небудь. Я так радо слухаю цікаві історії. Після кожної з них так гарно мариться про різні чудові дива.

— Розповісти можна, це невелика штука — відповів дуб; — але то буде сумна і дуже прикра історія, і отже, мусіли б наперед приготувитись до найгіршого.

— Розповідай, розповідай, розповідай! — загукали інші.

— Так, розповідай! — сказав бук і глумливо засміявся. — Я буду виправляти тебе, як що ти будеш неправду казати, або що небудь забудеш.

Старий дуб почав розповідати.

— Слухайте! — В старі часи, — це був дубовий ліс... як і всі ліси в цілій країні. А тепер я залишився тут сам оден, а крім мене далі стоїть ще декілько дубів по той бік, за великим горбом.

Ми вже старі і певно скоро помремо, та після нас не виросте вже нове покоління. Можливо, що триматимуся ще яких сто двіста літ, а потім мене не стане. Я вже дуплявий. Але в тому, що з нами так сталося, що ми виродилися, — завинив оден бук

і ніхто більше. В старі часи взагалі не було тут жадних буків і я не розумію, — звідкиля вони взялися?

— Я можу сказати тобі, — обізвався бук. — Отже, ти знаєш мої колючі овочі? — Як же я міг би не знати їх, — сказав дуб — заскрипівши жалібно галуззям. — Отже вони є всюди, куди не глянеш; — і приймаються просто поміж моїм корінням. Хай лісова мишка їсть їх стільки скільки їй хочеться. Все одно, — їхня кількість ані трохи не зменшиться.

— Цілком справедливо, відповів бук. — У великому господарстві то не робить великої різниці; — чи менше чогось трохи, чи більше. Я зовсім не належу до дрібничкових натур. Послухай. Моя прамати прийшла сюди як буковина. Вона була причіпилася до шерsti великого бурого медвіда, котрий переслідований мисливцями, загнався аж сюди з далекого півдня. Тут у лісі медвідь ліг спочити. Він качався по землі і терся об неї шерстю і тоді випало з неї букове насіння, принялося і таким чином виріс тут перший, гарний, простий і могутний бук. Від нього походить і я, і всі ми тутешні буки. — Тепер уже знаєш, — ти старий, півмертвий дубе?

— Либонь твоя правда, — сказав дуб. — Воно схоже на тебе. Але тоді, коли зявився тут перший бук, то наші прадіди, до котрих належав цей край, поводитися з ним ввічливо. Мої прадіди були гостинні, горді і достойні рослини. Вони признавали кождому те, що належалося йому, та в своєму доброму серці не думали про зраду й підступ.“

„Га га га!“ зареготався бук.

— Так, тобі вільно сміятись. Але що до вас всіх, слухайте мое оповідання до кінця і тоді самі розсудите по чиему боці правда. Отже, перший молодий бук підростав і мої предки, старі дуби, вітали його з щирого серця. Мале дерево сподобалось їм своєю ясною зеленю, своєю скромністю і кождий з них хотів зробити букові якусь послугу. Коли

наступала буря, то вони охороняли його. Восени вони накривали його корінчики своїм зів'ялим листям, щоб вони не померзли. Коротко кажучи; — вони поводилися з ним так, наче би він був членом їхньої родини, а не чужою зайдою, котрий строго беручи не мав ніякого права перебувати між ними.

„Га га га! — зареготався знову бук. Ви це все очевидно робили ради бука а не ради самих себе?

Старий дуб заскрипів з неохотою, але нічого не відповів букові і провадив далі своє оповідання.

— Отже, бук ріс що раз вище та вище. Старий дуб мав забаву з того, що той зайда ріс далеко скорше ніж його власні діти. Бук мав також далеко густіше листя, таке густе, що п'ять маленьких дубів, що росли під ним, не бачили кріз нього сонця і від того мусіли загинути. Але старі дуби не сказали ні словечка. Адже, їх було багато, а крім того — вони були в себе дома і хотіли показати свою гостинність до можливих меж. Тому вони дозволили букові рости й рости...

— А чи могли б вони перешкодити цьому, коли-б схотіли? — насміхався бук.

— Отже, вони дозволили букові рости, провадив далі дуб, удаючи ніби то не чув кпинів бука. А бук ріс багато, багато скорше ніж дуби. За кілька років він був вже такий великий, що дістав овочі і його буковки падали на землю. Вони чіплялись до шерsti миші, лиса, вивірки, зайця й усіх інших звірят, які там проходили. Таким чином вони попали в різні закутки ліса. І всюди де тільки вони падали, зразу пускали корінці. На слідуочий рік посходили нові буки... А за сто літ після того, як перше букове насіння примандрувало до краю з медвсдем, то всюди в лісі, куди не глянь, блистіло ясною зеленою.

— Безумовно, — гордовито заявив бук. І то була справжня приемність бачити наше ясне листя поміж темним дубовим листям. Кождий міг переконатися

на свої власні очі, що в лісі запанував цілком інший дух. Та варта звернути увагу ще на те, що наші бруньки розвиваються ранньою весною, за довго перед дубами, котрі завжди основно продумують справу, та ждуть не будучи певними чи вже дійсно досить того тепла. Такою поведінкою ми теж внесли до ліса більше життя.

— Так, все те було добре обмірковано, — гадав старий дуб. Очевидно, що люде, які не вважають на права інших, платять за гостинність невдячністю, завжди до мети доходять найскорше. — Таким чином, незабаром назбиралося таки досить нових дерев, котрі в свою чергу росли і розсівали насіння так, що ставало їх все більше, та більше. Тепер доводиться говорити про найсумнішу справу. Слухайте, — та сама доля, яка стрінула перших п'ять малих дубів, що росли під буками, судилася і всім іншим дубам, що були в лісі. Молоді деревця душилися, бо дуб це таке дерево, що потребує сонця, а бук є — дерево, що дає тінь.

А через те, що бук росте далеко скорше ніж дуб, то для останнього немає жадного рятунку. — Він мусить умерти. Справа молодих дубів була кепська але й старшим теж було не краще. Буки виростили, та широко розкидали своє галуззя.

І ви тільки подивіться як різно ростимо ми і буки. Ми викривляємо і згинаємо наші галуззя робимо це для того, щоб як найменше шкодити іншим деревам у лісі.

„Га га га!“ — реготався бук. Старий дуб є дійсно зворушливий. Він робить все, аби тільки нам приподобатись.

Та дуб не дав збити себе з стежки. — Але бук дав волю своїм галузьям рости так, як їм до вподоби, не беручи під найменшу увагу інтереси своїх сусідів. Таким чином наші галузки гинуть. Коли б вони мали стільки світла, скільки мають буки, то ми би побачили, хто би з нас виграв. Так вигля-

дала справа, а не інакше. Букові галузки лізли просто на дуба, а затінені дубові галузки одна за одною вмерали. Дуби вигиналися і скручувалися, аби тільки врятувати своє життя. Їхні галуза ставали чим раз колінкуватіші, поскручені. Але нічого не помагало. Вони мусіли гинути. Вони за-вмерали, починаючи від корінчиків і все вище вгору, аж поки іншим не щезав зелений вершок. Тим часом бук ріс, дужчав і розмножувався по цілій країні. — Ось вам коротка, але правдива історія. Тепер ви знаєте мою поведінку, як так само і поведінку бука. Я залишаю кожному зокрема судити; хто з нас воює правдою і хто кривдою.

— Право на боці сильнішого, — сказав бук. Так діється в лісі. Всі ми знаємо про це за виїмком дурнів, а ти старий, напівмертвий дубе, — перший дурень!

Дуб не відповів нічого. Він уважав низче своєї гідності відповідати на лайку. Інші теж мовчали, бо вони знали, що бук казав правду. Дощовик згадав зяблика, котрий при першій нагоді міг схопити його й миттю проковтнути. Зяблик згадав яструба, котрий кожної хвилини міг стрілою кинутись на нього та вхопити його геть від коханої дружини. Одна тільки молода березка не мала таких думок. Вона мрійно колихала галузками і знаходила, що історія розказана дубом, була гарна, сумна, тай годі.

— Ох, лишенько, лишенько, який же ти, дубе, бідний — сказала вона.

„Лишенько“, кепкував собі бук. Але бодай одна справа не підлягає сумнівові, вона, після оповідання дуба, стає ще певнішою, ніж була до того. А саме, що я є лісом, — хоч би той старий пень, який сидів підо мною, думав собі що хотів!

— Так, — відповів дуб. Це правда. Але так само не підлягає сумніву й те, що в старовину я був лісом!

Після того обидва велетні замовкли. Але дрібнота,

що жила навколо, не була задоволеною їхними заявами. Правда, ніхто з них не мав відваги сказати своє слово; — але кождий з них міркував по своєму, та підморгував сусідові і по всій імовірности думав, що він теж щось значить у лісі і що про це не годиться нікому забувати.

Якось то пізнім літом двоє наречених знову гуляли в лісі. Минулого разу як нам відомо, вони йшли міцно обнявшись, тепер же тримали одне одного тільки під руки. А про те вони ще були задоволені. Вони говорили про те, що незабаром повинчаються та матимуть своє господарство. Юнак зупинився на хвилину, показав рукою на ліс і сказав:

— Поглянь на ліс! Який він дужий, широкий у своєму багатому літньому вбраню.

А вона ніжно пригорнулася до його плеча, потакнула головою і була цілком такої самої думки, що й він.

Вони пішли далі. Але під буком сидів сьогодні знов той самий старий чоловік, що й минулого разу. Ботанична скринька лежала поруч з ним. Він не оглядав квітів у скринці, тільки придивлявся до дощовика, котрий розпачливо викручувався на його долоні.

Коли молода пара пройшла мимо нього, не запримітивши його, він усміхнувся так, як і минулого разу, а при тім покивав старою, сивою й розумною головою.

— Поглянь на ліс! — повторив за нареченими. Поглянь на ліс! Так, — а де саме ліс? Цього не знає ніхто з вас.

Тоді він уважно положив дощовика на землю, не зробивши йому ніякої шкоди, і дощовик, зрадивши, в одну мить просковзнув під мох, та швиденько поповз до своєї нори. Незабаром старий теж пішов своїм шляхом. Але його слова лишилися. А тому, що це були ті самі слова, що й минулого разу, та всі докладно ще памятали їх, хоча в межичасі і не

думали про них. Дерева і птахи почали завзято передумувати, що саме ті слова могли би значити.

— Старий туман мабуть не чув, коли я казав, що лісом є я.

— Я переконаний, що він знає, що ліс, то я, сказав старий дуб.

— Гей, товариші, починається, перервав їх розмову зяблик. Ми вже знаємо цю пісню. Як що не можна нічого нового сказати, то краще мовчати.

І дійсно, всі мовчали цілісенький день. Але коли звечоріло тоді скромно з під моху виліз дощовик і промовив:

— Перепрошаю. Може мені вільно буде сказати щось про те, що думав старий чоловік?

— Що сталося? — гукнув бук. Мені здалося, ніби то хтось казав щось, але я нікого не бачу.

— Перепрошаю — повторив дощовик. Це тільки я... дощовик, червяк.

Бук: Дощовик? Ага, дощовик. Але прошу, як ти можеш пояснити нам, що саме думав старий чоловік? Гадаю, що ти хочеш тільки прилучитись до моєї заяви, що я є лісом, — чи може думаєш інакше?

Дощовик: Це велика відвага з боку такого незрячого бідолахи, як я, насмілюватися промовляти серед такого поважного товариства. А про те, коли ваша ласка, дозвольте мені зауважити, що я не погоджуюся з тим, що сказав високоповажний бук.

Бук: Ти здурів? Ти смієш перечити мені? Ти, червячок, який повзає десь там глибоко між моїм корінням?

Старий дуб: Дайте червякові говорити. Я є старший за бука на багато сот літ і нераз переконувався, що з уст слабих і недолітків можна почути часто правду. Крім того я довів вже вам про чванливість бука.

Зяблик, котрий прокинувся на галузці біля свого

гніздечка, та збентежено оглядався на всі боки: Що таке? ... Що трапилося?

Бук: Уяви собі, — дощовик наслідують підносити свій голос. Він твердить, ніби то знає, що думав старий чоловік.

Дуб: Дайте йому лише висловитись! Коли ми дійсно такі дужі, як хочемо ними бути, то безумовно нічого не станеться, коли вислухаємо слова дощовика.

Мох до червяка: Краще б ти мовчав! Ти знаєш, що я люблю тебе, бо ти так тихенько повзаєш підмною і поводишся завжди чемно. Але зараз даремно шукати собі халепи, хоча, з другого боку, нігде правди діти, з душі бажаю, щоб хтось втер носа зарозумілому букові.

Дощовик: Не хочу далі мовчати. Годі бути скромним. Хочу говорити!

Зяблик: Кажі лише сміливо, чим наболіла твоя душа. Але мусіш вилізти цілком наверх, щоб ми могли бачити тебе бо інакше не годиться.

Дощовик: Ніколи мені і в голову не приходило показувати себе такому достойному товариству. Мое вбрання занадто вбоге, моя шкіра занадто м'яка. А в тім пригадую собі ще, що високодостойний зяблик дзьобнув мене колись. Те страшенно боліло. Та й те, що маю сказати, можу сказати однаково добре звідсіля, з долини, як що високошановна громада хоче вислухати мене.

Дуб: Говори. Слухаємо. Гадаю, що ти підтвердиш мою заяву, що з давніх давен ліс творив я.

Дощовик: Перепрошую, але, власне кажучи, я не мав на увазі того, про що каже високодостойний дуб. Я добре знаю, що в давню давнину тут був дубовий ліс, так, як тепер — буковий. Але це мене не торкається і я не втручаюся в ці справи.

Зяблик нетерпеливо: Чого тобі власне треба? Ти збудив мене. Кажі скорше, бо я хочу спати.

Мох: Мовчи, дорогий товаришу! Повір мені, що

тільки осмішуеш себе перед другими. Я тільки один, хто бажає тобі добра.

Дощовик: Ні, я мушу говорити. Моя промова, яку я хочу сказати, дуже коротка, а саме: — „ліс то — я!“

На мить в лісі стало тихо. Більша частина, очевидно, заснула, коли почав дощовик говорити. Ті, що слухали, цілком оторопіли, вчувши таку нахабність. Адже, до цього часу дощовик мав славу найскромнішого створіння. І от нараз виявилось, що він хворів на саму правдиву манію величності. Коли ж слухачі отямилась трохи, залунав такий регіть, якого давно ніхто не чув в лісі.

Бук сміявся так, що у його здрігалось все від коріння аж до волосся на голові. Зяблик реготався так, що злетів з галузки на котрій сидів, та як стій почав порпатись дзьобом у мохові, шукаючи дощовика, але не знайшов його. Старий дуб скрипів від радості, а заячий щавель спочатку спитав що таке трапилось, а потім сміявся до громади з усіма іншими. Береза прокинулася з мрій, та й теж сміялася. Сміялися вільха, ялиця, і ясень, не кажучи вже про ліщину коло живоплоту. Сова, що збиралася на свої тихі нічні лови, закотилася таким реготом, аж луна пішла по лісі. Лис загубив гуску, яку тримав у пащі, та качався по землі зі сміху, а гуска забула про втечу і теж сміялася. Це була велика забава для всіх.

Але дощовик тихенько вернувся в свою нору, та дозволив великому товариству сміятися до сходу. Одно тільки боліло йому, це те, що сміявся мох. Він з докором сказав про те мохові.

— Вибач, друже, — відповів мох. Але воно занадто вже таки смішно почути ніби то ти маєш бути лісом.

— Чи це так смішно — не знаю, сказав дощовик. Я лише знаю, що це правда. За хвилину я доведу тобі це.

Але минуло більше добрих двох хвилин, поки до-

щовик міг пояснити свою заяву. Бо інші ще сміялися, а до них приєднувалися все нові, та нові члени товариства, які брали участь у загальній заяві. Бук і зяблик невтомно, без числа і міри розповідали ту історію, кожний раз з самого початку, навіть старий дуб повторив її два або три рази. Ніколи ще не бачили його таким говірливим. Минула ціла ніч і навіть пройшов день, поки облетіла всіх історія з дощовиком, та насмішила всіх до схочу. Взагалі в цей час не було говорено про щось інше, як тільки про дощовика і на його адресу кинута силу силенну ріжних дотепів. А проте, коли почало знову вечеріти, і почало темніти в лісі, тоді дощовик просунув з моху голову і сказав:

— Коли ви насміялися вже до схочу, то я з приємністю можу пояснити вам, що я хотів сказати, коли заявив, що я в лісом.

— Гей, він знову показався, — гукнув бук і почав знову реготатися.

— Дозволимо йому сказати, що хоче, — сказав зяблик, а то коли будемо сміятися, то він перестане говорити дотепи.

— Ти справді ліпше зробив би, коли б мовчав, — звернувся мох до дощовика. Адже ти переконався ще вчора до чого веде твоя поведінка.

— Не можу мовчати, відповів дощовик. Правда, мусить перемогти!

— Ну, кажи, — озвався бук. Чим веселіше, тим ліпше! Адже і так ніхто не може спати в таку погоду літню нічку!

— Я можу! — сказав зяблик. Коли цілий день треба турбуватися про їжу для родини, то під вечір почувується втома. А про те, розповідай, дощовиче. Як що твоя сьогоднішня історія буде така хороша як і вчора, то я пожертвую своїм нічним відпочинком.

— Так, моя сьогоднішня історія нічим не різниться від учорашньої. І поки я закінчу її, ви покинете сміятись.

— Оповідай! — сказав дуб.

— І дощовик почав оповідати:

— Що торкається моїх вчорашних слів, то я цілком їх підтримую. Я є лісом. Це не чваньковатість, а суцця правда, яку я зараз доведу вам. Але наперед мусіте відповісти мені на одно питання... і саме ти буку, що найдовше й найголосніше сміявся з мене. Маєш відповісти мені першим. Отже питаю бука: Звідкіля ти походиш?

— Відкіля я пожую? — сказав бук. Ну, що ж, я не знаю про це нічого більшого, як вчора сказав дуб. Медвідь приніс з півдня на своїй шерсти насіння, з котрого виросла моя прабабуня. А в тім, — я не розумію, що власне спільного має це питання зі справою, яка нас цікавить.

Дощовик: Ні, я не мав на увазі вашого родового походження. Я питаю звідкіль ви сами походите, так, як стоїте тут серед лісу, ви, високоповажний бук, високий, стрункий та гарний!

Дуб: Ну я міг би покликатись на багатьох таких, що вважають мене що найменше таким гарним як і бук.

Дощовик: Дозволю собі звернутись з своїм питанням також і до вас, ясновельможний дубе. Я просив би вас теж дати мені відповідь відкіля ви походите?

Про це саме питаю вільху, ясень, березу, ліщину, зелений щавель, папороть і всі інші рослини, які ростуть у лісі, без огляду на те чи вони великі, малі, шляхетнього, чи простого роду. Питаю усіх вас: — звідкіль ви походите? А проте прошу спеціально бука, щоб був такий ласкавий відповісти за себе самого і від імени всіх інших громадян, бо інакше, він може ушкварити таку штуку, що, мовляв, те що стосується других, — його самого не торкається.

Бук: Про мене! Аби мене лише визнали за те чим я є! На віщо тобі це, — не знаю: — та й мені воно байдуже! Отже, відповідаю на запит дощовика.

Певно, що я так, як і всі тутешні рослини, вийшов на світ із царства землі, хоча правда, воно трохи дивно, що я, і заячий щавель, маємо щось спільного у своїм походженю. Я упав на землю, як насіння і виріс із землі як дерево, яким і є зараз.

Дощовик: Так, воно й є, а не інакше! Ви, пане буку, і всі ви інші, члени тутешньої громади, попадали були на землю в стані насіння. Коли б воно було інакше, то що трапилося б тоді?

Бук: Як що? Безумовно нічого. Це цілком ясно. Тоді я взагалі не існував би, мене не було б на світі.

Дощовик: Істинна правда! Ви і всі інші взагалі не жили б, коли би в свій час не попали були в землю. Інакше з букового зерна не виросла би ані наймизернійша стеблинка.

Бук: Ну, це знаємо вже! Що далі? Ти сьогодні далеко не такий цікавий як вчора.

Дощовик: Я й не хочу бути цікавим. Моїм бажанням є сказати правду, та й годі. Коли ж отсе недавно було стверджено, що все, що росте в лісі, виросло із землі, то ясно, що земля є найважнішою особою в цілому лісі.

Бук: Ну і що далі? Що тобі до землі?

Дощовик: А те, що нігде правди діти. Земля — це — я!

Не можна переказати словами тої втіхи, яка раптом вибухла в лісі. Всі, аж заходилися від сміху.

Бук: Вчора дощовик був лісом, а сьогодні землею. Господь його знає, чим він завтра буде. Мабуть морем. А після завтра-небом. Га га га!

Всі реготалися і переказували один другому заяву дощовика. Весь ліс тремтів від сміху. Так минула ніч і слідуєчий день. І тільки тоді, коли стало вечеріти, настала тиша в лісі.

Обережно просунув з під моху дощовик кінчик голови.

— Ох, лишенько! Невже, це ти знову, мій любий дощовику? Чи не досить ще ти осмішив себе?

Дощовик: Ні, яка, кому судилася доля, треба взяти її на плечі і нести до краю без нарікань. А втім, це нічого не шкодить; — коли лісові сотворіння сміються з мене, — аби лише все поважно закінчилося. Побачиш, що вони нарешті перестануть глумитися наді мною.

Мох: Не розумію, як ти зважуєшся виступати проти лісових володарів і вельмож! Невже, ти не визнаєш, що ти тільки мізерний хробачок та й годі, — хоч би ти не знати як високо цинив себе! Послухай мене і поведься пристойно!

Дощовик: Я зовсім не ціню себе високо, але високо ціню свою працю. Почекай, ти вже побачиш що я думаю.

Бук: Гей, хто там балакає? Чи це може знову жартун дощовик?

Дощовик: Ваша правда, найдостойніший пане! Це ніхто інший, тільки моя найскромніша особа. Чи дозволите мені продовжувати свою доповідь цього дня?

Бук: Чи дозволю? Безумовно. Вже давно ніхто так не забавляв мене, як ти.

І бук гукнув по лісі аж залунало: Увага! Дощовик хоче продовжувати сьогодні своє оповідання. Він хоче розповісти нам що він є самим всевишнім Богом.

Усі засміялися і насторожили вуха. Один мох покивав зеленою головою, бо він любив дощовика.

Дощовик: Зовсім не маю наміру розповідати вам, що я є всевишнім Богом. Я не є такий зарозумілий, як це уявляє собі бук. Я не брешу. Я оповідаю тільки правду, наражаючи себе на небезпеку, що мої слова будуть вам не до вподоби. Першого вечора я розповів вам, що я є лісом. Тоді всі мене висміяли. Через день я вам зясував що земля є першою особою в лісі; — бо всі ви виростили з неї. І тоді я сказав, що я є землею. Опять мене висміяли.

Бук: Безумовно! А сьогодні будемо, мабуть, ще веселіше сміятись.

Дощовик: Можливо. В кожному разі я не казатиму нічого більше понад суцю правду. Ваша воля сміятися скільки вам завгодно.

Дуб: Оповідай!

Дощовик: Ніхто з вас не знає, що таке влясне земля. Буває хороша земля, буває і погана. Одні з вас приймаються на хорошій землі, другі на поганій. Одні з вас задоволені, другі ні. Одні приймаються і ростуть, другі сохнуть і гинуть. Ніхто з вас не знає, який звязок існує в тій цілій історії. Як що ви схочете спокійно вислухати, то я спробую пояснити вам справу.

Зяблик: Ти звертаєшся до дерев і квітів, а не до мене. А про те, — може дозволиш мені сподіватися, що ти і мене рахуєш до лісу.

Дощовик: Безумовно! Ти маєш у лісі свій осідок і є таким самим громадянином ліса, як ми всі.

Зяблик, глумливо: Надзвичайно приємно почути, що ти такий ласкавий, признати мені мое право. Але дозволь мені висловити свій погляд. Твоя нудна балаканина про те, що таке земля, — не має жадного значіння. Ми всі добре знаємо, що земля складається з маленьких, більших і великих камінчиків.

Старий дуб: Неправда! — Безумовно у землі суть також і камінчики; Це цілком справедливо. Але земля складається не лише з камінчиків, як ти кажеш.

Бук: Ні, неправда! Невже я міг би вирости на каменю?

І береза, папороть, вільха, ясінь, заячий щавель всі закричали в один голос: Ні, ні.

Дощовик: Зяблик іде зовсім фальшивим шляхом. Про це знаєте добре всі, котрі живете з землі, як і я, що фабрикую землю.

Бук: Ти фабрикуєш землю? Ти червяк... наймизерніша тварина у цілому лісі. Ти, котрий стаєш здобичю кожної пташки, кожної жаби; — ба, на-

віть мурашок, як що вони взагалі хочуть їсти тебе? Ти хочеш фабрикувати землю?

Дощовик: Ваша правда. І я розповім вашій всечесности, яким чином я це роблю. Бачите, тут мова йде про чорну плодovиту землю; — тоб то, — про чорнозем. Чорнозем повстає з мертвих звірят і рослин перегнилого галуззя і зівялого листя, яке сиплеться з дерева. Так, усі звірята що гинуть, спричинюються до того, щоби земля стала плодovитою. — А то починаючи від оленя, до найменшої мурашки. Коли наступає осінь, то букове і дубове листя спадає додолу і так само стає плодною землею, як і все інше.

Бук: Можливо, що твоя правдд. А тому, що буків далеко більше ніж дубів, то ми, буки фабрикуємо землю. Ми, а ніхто інший. Тішить мене, дорогий дощовик, що ти нарешті сказав таки розумне слово.

Дощовик: Сердечно дякую вам за ласкаве слово. А проте боюся, що ви як слід не зрозуміли мене. Бо я зовсім не казав, ніби то ви фабрикували землю.

Бук: Ні?

Дощовик: Я лише казав, що ясновелможний пан постачають землі матеріял. Але фабрикуванням я займаюсь.

Бук: Люде добрі, чи ви чули? Я гадав, що ця сновиди сказала одно розумне слово, а тут виявляється, що це така сама чваньківатість, яку ми чули вже раніш. Звертаюся до присутніх із запитом: чи довго ще думаєте слухати такі дурниці?

Дуб: Слухаймо до кінця! Коли виявиться, що дощовик дійсно не сказав нічого путнього, то завжди знайдеться час поміркувати над тим, як маємо покарати його за те, що стільки часу у нас забрав.

Зяблик: Ставлю внесок, що дощовика треба зїсти. Одночасно заявляю себе готовим привести присуд в діло, а саме тому, що я в лісі одинокий, який може перетравити його.

Мох: Прошу, дорогий, дощовиче, тримати язика за зубами! Вчора і позавчора ти осмішив себе, а сьогодні ображаєш громадян, які далеко сильніші від тебе. Невже, ти хочеш за всяку ціну стягти собі на голову халепу? Послухай моєї ради і залиши свої нерозумні жарти!

Дощовик: Це ніякі жарти, а лише суцзя правда. Зараз, коли я вже стільки сказав, — хочу договорити все до кінця.

Дуб: Говори!

Дощовик: Бачите, справа є така проста, з тим, що все те стає плодovитою землею, що я зім!

Зяблик: Такий спосіб здається мені дуже приемним. Коли в земельній фабриці знайдеться якась вільна посада то можеш порадити мене. Можемо тоді завести такий поділ праці, що ти їстимеш мертве листя, а я їстиму дощовиків, хоча б вони були навіть живими.

Дощовик: А хто ж тоді їстиме мертвих зябликів?

Мурашка, яка присунулася до товариства, не звернувши на себе уваги: Я візьму сю роботу на себе, бо не знаю смачнішої страви за мертвого птаха в мурашнику. Я і мої товариші справимося з таким трупом надзвичайно швидко.

Зяблик: Розмова починає набирати досить кепського характеру.

Дощовик: Твоя правда, воно дійсно так, як кажеш. Але хто почав? Залишимо це, та вернімося до мене і моєї земляної фабрики. Як сказано, я їм зогнили рештки рослин, які є в землі. Вони на просто переходять скріз мене, бо я не так штудерно збудований як наприклад зяблик. Моя особа, вибачайте на слові, цівка тай годі. Ви розумієте в чому справа? З одного кінця сюди, а з другого туди. Ну, шось трошки затримую собі. Адже робітника годиться по заслuzі і нагодувати. Але більша частина мого покорму переходить кріз мене на той бік і тоді утворюється земля, на котрій ви спокійно можете рости. Тому

на мій погляд, — я маю право заявити, що я є землею. А тому, що ви самі кажете, що ліс стоїть на землі і своїм корінням глибоко вдерся в землю, то чейже я маю де яке право твердити, що я є лісом.

Бук: Мені здається, що ти зовсім збожеволів. Як що ти навіть і є присутнім своєю дрібненькою роботою до сього діла, то все не можеш вимагати від нас щоб ми зійшли з глузду, та повірили тобі що така мізерія як ти, виготовлює все те, на чому, стоїть цілий ліс. Скільки ж землі фабрикуєш ти за один день?

Дощовик: Я? — Про це й говорити не варто. Але мої товариші допомагають мені: — а ясновельможний пан знає, що багато малих поточків робить велику ріку.

Старий дуб: Скільки вас усіх набереться тут на купу?

Дощовик: Ну, це трудно вчислити докладно. А про те, гадаю, що в цьому лісі буде нас понад десять мільонів.

Зяблик верескливо: Десять мільонів? — і це число пролунало по цілому лісі, та так і зісталось. Зяблик аж захворів від одної думки про таку силу смачних хробаків. Старезний дуб погруз в глибоких думках ще ліпше, ніж його сусіди. Бо він жив найдовше і мав найбільше досвіду.

— Любий дощовиче, — промовив за якусь хвилину дуб. У твоїй історії трохи єсть правди, хоч з другого боку, здається мені, що ти переборщуєш. Але це роблять усі створіння. Я зустрічав навіть старих дубів, що мали звичку переборщувати. А втім, — чи ти не можеш дати нам якісь докази на правду твоїх слів? Адже я мав поміж корінням тисячі дощовиків і мушу признати, що вони завжди поводитися надзвичайно гарно. Ніколи ні один з них не зачепив якогось свіжого корінчика. Вони ілі виключно зогнили корінчики і це мені було байдуже.

В кожному разі я дуже радів би, коли б міг поверити твоїй історії.

Мох: Тепер буде тобі каюк. Признаю, що ти перейшов мої надії. Але докази — завжди найтрудніша справа. Не знати, чи не було б розумніше, коли б ти завчасу вернувся з небезпечного шляху, поки ще можна вилізти з халепи.

Дощовик до дуба: Велика дяка вам дубе, за довірря яке ви зволили висловити мені. Взагалі ваша поведінка є трохи пристойнішою і кращою за поведінку бука; — хоча букові я приношу далеко більше користи, ніж вам; — бо бук розкидається на ширший простір, ніж ви, або — як його сказати б...

Старий дуб: Щиро дякую, любий дощовиче. Ти не потребуєш підлещуватись до мене. Дійсно, шляхотні істоти завжди ввічливі. По сьому саме і можна пізнати їх. А проте, мені було би надзвичайно приємно, як би ти дійсно дав мені який небудь маленький доказ на твою правдомність. Знаєш, такий маленький доказ. Я не вимагаю нічого надзвичайного, або неможливого.

Дощовик: Дуже радо. Як що зволите ви поглянути у глибину ліса, то на сході вже світає. І ви мабуть звернете увагу на простору голу площу, на котрій крім трави та пари лозинок нічого не росте. Сам я не можу бачити того місця, бо живу долу в землі, та ще тому, вибачте на слові, що я не маю очей. Але я знаю про це від своїх родичів.

Дуб, сумно: Як би я не знав того майдану. Адже, перед богатма роками там стояли два мої брати — з найбільш величних, які були в мене. Але згодом їх спіяляли і забрали звідтіль геть.

Дощовик: Я не знав цього. Мені прикро це слухати. За те я знаю, що тепер нічого путнього там ростити не може. А це тому, що там немає дощовиків.

Старий дуб приязно скрипучи: Коли це правда, тоді справді добрий доказ. Але хто може ствердити

що це правда? Адже, ти дощовиче, особисто цього не бачив, — це ти сам сказав.

Дощовик: Я проте знаю цілком певно, що мій рід вимандрував звідтіля.

Зяблик: Це правда, що там не має дощовиків. Я особисто досить часто стрибав по тому пляхові, але не міг знайти ані однісенького дощовика. Правда й те що там не росте ні один пристійний корч, на котрому можна би було сидіти й співати.

Бук: Я можу і там рости, коли потреба буде. Коли б хтось заніс туди мое насіння, то вн би побачили, що там вирости б найкращі буки.

Зяблик: Це не правда. Дійсно там стоять два маленькі буки, але вони цілком поскручувались. Та й насіння букового лежить там чимало. Миша заволікла його туди, збираючи собі зимові припаси. Вона померла і не встигла їх поїсти. Бучки пробували прийнятись і порости, але не змогли. Так вони там і зогнили.

Дощовик: Велике спасибі вам, ясновельможний пане! Добре слово і трошки прихильности не пошкодить мені. Дозвольте мені додати ще; — що я піклуюся лісом ще й під іншим оглядом. Так наприклад, коли лише я маю час і нагоду, — я сам перетягаю зівяле листя, щоби справа йшла скорше.

Старий дуб: Приємно це почути. За таку працю кожний мусить бути тобі вдячним.

Дощовик: Шкода й казати. Ця дрібниця не варта й слова. А про те може у своїй ласці дозволите мені одночасно додати, що я обробляю землю тими хідниками, які я продовбую у землі, так що вода просякає на всі боки та нігде не стоїть на одному місці і тому не псується.

Бук: грубо: А ще що? Ти мабуть уявляєш собі, що весь світ залежить від тебе?

Дощовик: Ані трошки, — я хотів би сказати лише одно. А саме, що продовбуючи в землі і проходи, я промощую шляхи молоденьким корінчикам високо-

поважаного бука, а також високодостойного дуба і інших високих дерев. Я не звертаю уваги на данну особу, а роблю тільки своє діло.

Старий дуб: Ти робиш цілком справедливо! Аби тільки своє діло робити.

Дощовик: Щиро дякую і перепрошую, що я забрав від вас стільки дорогого часу. Тепер я іду собі геть. Прощайте! — і щез.

А ті, що лишилися, думали над його словами і не могли забути, хоча горазд і не розуміли їх. Тільки розлогий зелений бук не завдавав собі праці думати, лише вигукував, размахуючи галуззям:

„Я е лісом! Я е лісом!“

Та ніхто вже йому не вірив.

* * *

Це діялось одного осіннього дня.

Хоч в дійсности вже давно настав край пануванню рослин, проте ні одна лісова істота не хотіла вірити в це. Всі вони цупко держались надії, що це ще літо. Дерев не скидали свого листя, бо і люде, нерадо відмовляються від того, що вони мають. А проте кождий, що хоч трохи розумівся на справі, міг пояснити їм, що їх вигляд, то червоний, то жовтий, то рудий, нідочого не придатний; — хоч може декому й подобався. Вони зівяли і ніхто сьому не міг зарадити.

— Поглянте на мене! — закликала береза, колихаючи своїми тонкими галузками, прибраними у жовте листя. Зелень вже надокучила мені. Це було занадто одноманітним, адже, весь світ ходить у зеленому. Я отсе тепер оповила себе в чудову жовту кирею... Правда, це чудесно. Чи не красуня я?

Бук: Правду кажучи, я тепер найкращий зі всіх. Брунатна барва, яку приймає мое листя, надає більш героїчного характеру.

Зяблик: Лишенько, на віщо все воно годиться? Адже, настала осінь, а слідком за нею прийде зима.

Чи ми хочемо цього, чи ні, все одно нічого проти не вдіємо.

Соловейко й зозуля не могли нічого казати, бо вони давно вже одлетіли. А заячий щавель і проліски теж мовчали; — бо їхнє коріння лежало в землі та спокійно чекало нової весни. Шпак робив проби лету зі своїми дітьми, та приготовлявся на дорогу. Жаби говорили проте, що незабаром доведеться їм ховатись в намул на дні ставу, бо там вони мали своє зимове помешкання.

Але дощовик повзав у нутрі землі на ріжні боки, та час від часу виглядав з моху на світ.

Зяблик: Вийди дощовище, та дозвожь мені тебе зісти. Я голодний. А твій рід наряховує стілько мільонів, що воно рішуче нікому не пошкодить коли я зім тебе.

Дощовик: Безумовно, що ліс обійдеться й без мене. А в тім кождий має право подумати і про себе, і тому мені було би дуже приємно, коли б пан зяблик зволили зісти когось іншого замість мене. А впрочім, я гадаю перебратися трохи глибше в землю. Кождий ризикує тепер, що прийде мороз і несподіванно заскочить його. Мені було би це особисто неприємно.

Зяблик: Брр! — Мене жах бере, коли тільки згадаю про це! Яка шкода, що я не родився перелетним птахом. Сидів би я тепер собі в якомусь Єгипті, або іншій пристійній країні, як на печі, підсвистував би собі, та не мав би ніяких турбот, що порожній шлунок і їжі нема.

Знову сидів під буком старий чоловік з ботаничною скринькою. Сим разом тримав він в руці великого червоного гриба. Він розрізав його та розглядав через побільшуюче скло.

А старий знову тут! — прошепотів мох букові. І миттю пронеслася по всьому лісі вістка, що знову прийшов той старий чоловік, котрий завжди на-смішливо питав що таке ліс.

В ту мить надійшли наречені. Вони вже побралися. Вони йшли не обнявшись як першого разу; — навіть не під руку як другого, а йшли просто поруч собі. А проте виглядали цілком задоволено.

Сим разом вони запримітили старого чоловіка.

— Он де сидить якийсь старий чолочік, сказала молода жінка. Він цікавиться ботаникою. Це певно якась дуже розумна людина.

— Либонь, що так, — відповів їй чоловік. Певно він більш розумний ніж треба, бо інакше не став би досліджувати паганій гриб; — а задовольняв сяб — краевидом. Ти тільки поглянь на ліс: як він міниться барвами... Відбиток марности життя. Так, — сказала вона. — Поглянь на ліс.

Вони пішли собі далі. Старий з усмішкою подивився їм у слід, як це робив і минулого разу.

„Поглянь на ліс!“ сказав він. Так, а що таке ліс? Про це ніхто з вас не знає. І після того, як він пішов собі геть, ліс прийняв ті його слова так само, як і раніше.

Всі запитували що раз більш збентежено і здивовано. Що таке ліс?

І ніхто не міг відповісти.

Бук: Адже, я вже сказав вам. Нема чого більш думати.

Дощовик: Я сказав вам правду без жадної чваньковитости. І згідно з домаганням старого дуба, найбільш шановної й найрозумнішої особи між нами, — я довів правдивість моїх слів. Ви повинні тим вдоволитись і не думати далі над сим.

А проте, дерева, рослини і звірята не покинули думати. Деякі рослини, через те думання аж зівяли раніш ніж звичайно. А дикий виноград цілком зійшов з глузду, та прийняв такі барви, яких ніхто ніколи в лісі ще не бачив.

Одного вечера, коли темрява оповила ліс, дощовик висунув з під моху голову. Він вже набрався відваги. Бо зяблик перебував коло ліса і не було

його видно часом довгими днями і ночами. Сьогодні не було його теж.

— Високоповажаний добродію! — прошепотів дощовик до бука. Чуєте?

Бук: Чи не червчочок якийсь щось буркотить до мене з долу?

Дощовик: Так, достойний добродію. Це я, — дощовик. Я хотів лише сказати вам, що я безперервно ламав собі голову над справою, про котру ми недавно говорили. І я прийшов до переконання, що обидва мусімо поділитись честю, бо обое маємо для лісу однакове значіння і ми є у лісі головними особами.

Бук: Мені здається, що ти збожеволів червчаче! Чи ти пропонуєш мені прирівняти себе до тебе?

Дощовик дуже лагідно: Ні, я цього не роблю. Цього й не треба, бо ми і так вже спільно працюємо над одною справою. Адже, недавно ви й самі признали, що ви постачаєте найбільше матеріялу для земельної фабрики. Отже, ми є спільниками. Я лише пропонував би чесно й отверто проголосити нашу спілку. Тоді запанував би в лісі спокій і ми могли би дати розумну відповідь старому чоловікові на його запит. Спочатку я думав, що він кепкує собі з молодих; — але тепер бачу, що він дійсно говорив поважно. Він сам не знає, що таке ліс і тому запитує нас.

Бук: Це мене не торкається. Я з дощовиком в жадну спілку ніколи не ввійду.

Дощовик: Це не гаразд, що ви так поводитесь зі мною. Я мушу порпатися в землі і фабрикувати її. За те, не можу виглядати так як бук. Крім того; — чи ви знаєте, — чому дощовики зникли з того голого майдану про який ми недавно говорили?

Бук: Мені цього не цікаво слухати.

Старий дуб: Розкажи мені, дощовиче любий. Я радо послухаю.

Дощовик; Дощовиків не стало тому, що не стало дерев.

Дуб: Люде спіяли їх і вивезли геть. Люде, котрі в лісі і по всій землі роблять те що їм до голови влізе. Отже, то були дуби, два славні парубчаки, мої брати, найліпші в моїй рідні.

Дощовик: Бачите, дубе, — коли там не стало дерев, то не стало і місця для дощовиків. Тому що не мали матеріялу з котрого могли би виробляти землю.

Старий дуб: Ти маеш рацію. Отже не легко рішити кому саме належить у лісі найбільша вага: — деревам чи тобі? Іменно, ви співпрацюете. А тому, що тепер замість мене панує бук...

Бук: Я є лісом! Я є лісом!

Дощовик: Обое ми є лісом. Одно без другого нічого не можемо вдіяти.

Бук: Це найбільша брехня, яку коли небудь було сказано. Я є лісом!

Він кричав що раз голосніше, а тому, що дощовик не міг перекричати його, то просто мовчав. Але інші лісові істоти хвилювалися що раз більше. Це питання не давало їм спокою, хоча раніш вони й не думали про його. Адже в старі часи було у лісі так спокійно. А проте тепер справа вимагала зясування. Коли б тільки знати як це зробити.

Старий дуб: Те, що каже дощовик, — правда. Хоча й не зовсім. Хто знає усю правду? Я ніколи її не знав, хоча й стою на цьому місці вісімсот літ і чимало дечого пережив за цей час.

Нараз заговорив мох; дармо, що ніхто цього не сподівався.

— Хто його знає, чи, власне кажучи, не я часом є лісом, сказав мох. Але так тихо, що ніхто не чув тих слів.

Дощовик: Любий моху! — Ти був завжди прихильний до мене, та ховав мене від зяблика і інших птахів. Ти співчував зі мною, коли інші сміялися з мене. Хоч з другого боку, ти вірив, що в мене

трохи скаламутилось в голові. Тому я вважаю своїм обов'язком щиро порадити тобі: — Не говори дурниць! Ти тільки сам подумай і побачиш, що говориш страшну дурницю. Гармидер, що панував ціле літо в лісі скаламутив тобі розум. Мовчи друже, тай годі. Ніхто крім мене, не чув твоїх слів і я нікому не перекажу їх.

Мох: Я не знаю, що тобі бракує. Мабуть похвала старого дуба закрутила тобі голову. А втім, ти повинен знати, що той старий чоловік потроху вже дитиніє. Я був би надзвичайно вдячним, колиб ти пояснив мені; — чому я славний зелений мох не можу бути лісом як дощовик.

Дощовик: Безумовно, що такий собі дощовик ніби то має далеко більше значіння ніж трохи засушений мох. Ти це сам добре знаєш. Ти хворієш на манію великості. Ти хворий. Але одужаєш і прийдеш до глузду. Я вже сказав тобі, що жалітиму тебе; а з огляду на нашу приязнь, — нікому не розкажу про твою хворість.

Мох: Будь ласка, не турбуйся за мене, та затримай свою приязнь для себе. І кричав зі всіх своїх сил „Я в лісом! Я в лісом!“

Його голос був не гомінкий, але деякі рослини зачули його і переказали іншим.

Бук: Здається, що божевілля то є хворота пошесна. Мох здурів ще гірше ніж дощовик.

Дуб: Ану послухаймо, що скаже мох. Ніколи нікому не відомо, що буде.

Бук: Гаразд, хай мох розповідає. Мабуть можна буде повеселитися. А трохи веселощів нам здається. Адже, теперішні часи дуже сумні, а в будучині треба чекати ще сумніших. Жах бере коли то дивитися, як стелеться мое листя. А наймолодші галузки, які мають ще тоненьке лико, — терпнуть вже тепер від холоду. Побачите, що сьогорічна зима приїде дуже швидко.

Старий дуб: Оповідай, моху. Але кажи правду! Бери собі приклад з твого приятеля дощовика.

Мох: Дощовик більш не мій приятель. Він такий хвалько як і інші. Він гадає, що тільки він має право базікати, а всі інші мусять мовчати.

Дощовик: Це не правда. Адже, я хочу ділитися честю з буком. Я не винен, що бук не хоче спілки зі мною. Але кажи що хотів казати. Може ти думаєш так, як і бук, що крім тебе ніхто нічого не вартий.

Мох: Безумовно, я не перечу, що і ви існуєте на світі. А проте я твержу, що я є найзначнішою особою між усіма вами.

Старий дуб: Твоя правда, — дарма, що не такою, якою ти хотів би бути. Ти хотів би бути найзначнішою особою!

Рівночасно старий дуб так заскрипів, що аж лячно стало. Це був одинокий дотеп, на який він дозволив собі за цілих вісімсот літ. А проте ніхто не сміявся. Тоді, дуб казав далі: Ну, але тепер розкажи нам що знаєш! Ми дуже цікаві чи ти зможеш розгадати загадку так, що би ми могли дати тій старій людині якусь путню відповідь, коли він знову прийде до нас зі своїм чудернацьким запитом.

Мох: Гарзд! Я скажу. Але попереду дайте ви мені відповідь на одно питання: — що би було з нас, колиб не стало води?

Билинка, котра простояла ціле літо, раптом загукала з усієї сили: „Без води прийшлося б нам круто! Пригадую, як пагано було минулого літа, коли довго не було дощу. Ледви не висохла вся трава в лісі“.

Старий дуб: Ну, я і інші дерева безумовно можемо витримати без води трохи довше. Але існувати без води — цілком неможливо. Без води — смерть і годі.

Бук: Свята правда. Про це кождий дурень знає. Але я не розумію, що воно спільного має з темою

нашої розмови. Може мох хоче переконати нас, що він робить дощ?

Зяблик: Дощ падає з неба. Я знаю це найліпше, бо над моїм гніздом немає даху. Коли якось то в місяці травні була злива, то мої діти, та жінка мало не втопились.

Папороть, котра до цього часу не брала участі в розмові, гукнула: — Дощ іде з неба. — Безумовно, хтось мусить занести його туди на гору. І от я можу сказати вам, що, після кожного дощу, коли ми всмоктували воду своїми корінчиками, випаровували її з себе через наше листя, залишивши собі стільки, скільки нам треба її. Із пари твориться мряка і хмари, з якої паде дощ. А далі та сама історія починається знову. Я не кажу, що справа виглядає так лише зі мною; — проте гадаю, що вона йде в мене найскорше.

Дуб: Я ніколи не думав про це; — але мені здається, що воно дійсно так є, як ти кажеш.

Бук: Але при чому тут мох? Чи він більше випаровує води ніж ми?

Папороть: Він не випаровує з себе майже нічого. Він виконує цю працю найгірше з усіх нас.

Мох, переможливо: Так воно є! У цьому полягає моя сила! Я всмоктую в себе воду і цупко тримаю її. То ви марнуєте її, коли тільки торкнеться вас перший промінь сонця. Де я, — там вохко і добре. Коли б мене не було, ви всі засохли б. Тому я є найважнішою особою в лісі!

Старий дуб: Дивись, дивись! Отже, таки єсть щось трохи правди і в сій історії!

Бук: Я ще не чув, більшого безглуздя як тепер.

Інші дерева нічого не казали. Мох стояв собі тихесенько і позеленів.

Папороть задумливо розвівала широким листям, котрого кінчики вже трошки пожовкли. Береза розбалакалася про воду і вохкість, та про те, що вона завжди найшвидче пускає коріння край багнистого

грунту. Вільха заявила, що вона з найбільшою приємністю стояла би все життя ногами в холодній воді.

— Що ти тепер скажеш дощовиче? — спитав мох. Чи ти ще вважаєш що я цілком зійшов з розуму?

— Ти наважився зійти з високого стільця та заговорити до мене? — запитав дощовик. Я цьому радий. Я завжди високо цінив нашу приязнь. Що маю казати? Я цілком погоджуюсь із старим дубом. Очевидно, що не може бути мови про те, щоби ти міг бути лісом. Але ти довів, що ти виконуєш велике завдання і тобі належить за це честь і слава, тим паче, що ти такий малий і непомітний — цілком так, як і я. Знаєш що я думаю? Мені здається, що ми маленькі сотворіння повинні триматися купи. Можливо, що між нами є ще й такі, що виконують тут якусь хорошу роботу. І проте не мають показнищого вигляду від нас. Було б добре, коли б нам пощастило скласти спілку проти великих хвальків. Я переконаний, що старий дуб знайшов би мій плян цілком розумним.

Старий дуб: Ти не помиляєшся мій любий дощовиче. І коли я можу допомогти вам чим небудь, то радо послужу.

Дощовик: Сердечно вам дякую.

Мох: Я не звязуюся ні з голотою, ні з старим напівтрупом.

Старий дуб: Прошу, я нікому не хочу докучати своєю особою! І мох каже правду: Я вже нікуди не гожуся!

Дощовик: Ви, шановний добродію, повинні пробачити мохові, взявши ласкаво на увагу, що його... голова... знаєте — не тее... Це він знає так через те пустомельство, котрим ліс гудів ціле літо. Відомо, що треба мати не аби який розум, щоб зуміти відділити кукіль від пшениці, та щоб не дати себе збаламутити чужою чваньковитістю. А в тім, — я

знаю мох змалку, та ручуся, що в суті він щира і добра душа.

Старий дуб: Алеж прошу, нічого дивуватися голоті, коли й багатирі такі дурні!

Мох, глумливо: Дощовиче!

Дощовик, приязно: Моху!

Але тут зяблик почав неспокійно стрибати з галузки на галузку, цвірінкати, та бити крильми.

Бук: А тобі чого треба? Ти так поводишся ніби настала весна і ти хочеш вити гніздо.

Зяблик: Я добре знаю, що скоро буде зима. Але я згадую старого чоловіка та передумую його вічний запит і все те, що розповів ти, дубе і дощовик. Ви всі певні того, що ви є лісом. Один певніший за другого. Мені здається, що всі ви помиляєтесь. Мені здається...

Бук: Тобі очевидно здається, що правда на моїм боці. Адже, ти повинен знати, що я є лісом. Ти в'еш собі гніздечко на моїх галузках та співаєш там своїй дружині або собі самому для розваги свої славні пісні. Коли твої діти вперше глянули на світ, то найперше побачили мое чудове, зелене листя. А хробачня, що живе у рисах і рівчачках моєї кори нераз надавалася тобі на смачну вечерю.

Зяблик: Безумовно, — я дозволяю тобі тримати на собі мое гніздо. І ти нераз радів, що пригощувеш у себе такого славетнього співака як я. І воно певне, тобі дуже приємно, що твое листя може давати тільк моїм прекрасним дітям. Все те, мабуть перевернуло тобі в голові, що ти вмовляєш себе що ніби ти є лісом. Але тепер я хочу сказати тобі й усім вам правду. Ліс — се я! Ліс — се зяблик! Ах лишенько, — як вони всі тоді реготалися! Мох, дощовик, ба навіть засумований старезний дуб і той аж заскрипів від сміху. Але зяблик не дозволив збити себе з дороги.

— Натурально, — говорив далі зяблик. Хто добре поміркує, тому справа стане цілком ясною, що таке

ліс? Дощовик, — котрого ніколи не видно? Старезний дуб, — котрий незабаром згине? Трохи сухого моху доли? Бук, — котрий зеленіє всього п'ять місяців на рік? Проліски, — котрі квітнуть один місяць, — а потім щезають і не видно їх? Соловейко, — який відлітає на південь, побувши тут два-три місяці на рік? Ні, зяблик, котрий весело співаючи живе тут круглий рік... Зяблик є лісом!

Бук: Зяблик збожеволів. Тут не може бути сумніву!

Старий дуб: Так, здорової голови він не має. А все ж таки в його словах є зерно правди. Відносно цього, — теж не може бути сумніву.

Бук: Я є лісом! Я є лісом! Хто хоче побачити ліс, хай іде сюди! Я є буковий ліс!

Коли бук захрип від крику, то враз почувся оклик, який був ніби відгомоном слів бука. Дарма, що не таким голосним. Це був голос папороті. Як це сталося, — ніхто не знав, та й папороть не вмiла пояснити цього. Взагалі вона нерado згадувала цей день так само, як і всі інші лісові істоти. Бо в той мент, коли папороть крикнула своє, — я є лісом! усі лісові створіння наче би збожеволіли. Не тільки папороть кричала своє, не тільки бук, дощовик, мох, зяблик, котрі були голосними ще раніше. Кричала кропива, котру ніколи не можна було підозрівати в таких химерах, кричала береза, мурашка, вільха, верба, ліщина, горицвіт і гава, котрій тільки того й треба було, щоб кричати. Байдуже що кричати, — всі вони спільно зняли страшний вереск. Лис вив з голоду, миша пищала із задоволення, бо її комора була набита запасами на зиму. Всі вони несамовито старалися перекидати одно другого.

„Я є лісом! Я є лісом!“

Наче знявся якийсь пекельний танок. Тільки однісенький старий дуб стояв наче вкопаний, насторожився, та думав, що світ перекидається догори ногами. Але, коли крик і галас не втихали, — старий

дуб урвав терпець. Він струсонувся так що майже всі його листки позлітали на землю і заревів, наче громом проніс: „Мовчіть ви чваньки і брехуни! Стидайтесь і мовчіть!“

Тоді всі замовкли. Одиноко, що можна було чути, — це шелест листя, що осипалось з дерев.

* * *
* * *

А потім випав перший сніг. Він не прийшов з бурею та метелицею, як звичайно. Він падав тихо-тихо, але дуже довго і дуже густо. І так біла пелена вкрила природу. Він проліз поміж листя, що жовтим килимом лежало поміж чорними стовбурами дерев. І мабуть від того листя довідався про події, які зайшли в лісі в останньому літі.

Так чи сяк, а сніг знав про ті події. Здається він не був розумнішим за інших, бо коли він так лежав білий і цупкий, то враз почав говорити:

— Як це ви можете взагалі сваритися про те, хто з вас є лісом? Таж вам повинно бути цілком ясним, що я є лісом.

— Цей найбільше нахабний, — сказав бук, котрий гордо ставив опір зимі. Це є найбільший нахаба!

Слова снігу вкололи навіть старого дуба, котрий ніколи не дозволяв збити себе з дороги. Навіть дуб не міг байдуже слухати тої заяви з якою виступив сніг.

— Любий снігу, — сказав він. Інші тутешні громадяне можуть посвідчити, що я є досить безсторонній старушок, котрий признає кожному те, що йому належнть. А минулого літа я мусів наслухатись тільки байок, що прийшов до переконання, що нічого вже не в силі мене здивувати. А про те мушу признатися, що твої слова трохи збентежили мене. Як се можливо, щоби ти міг уявити собі, ніби ти є лісом. Ти, котрий власне навіть і не належиш до нашої громади?

Сніг: Що торкається мене, то мушу признатися, що із свого боку я надзвичайно збентежений фактом, що саме ти, така розумна стара істота, зважуєшся твердити, ніби то я не належу до вашої громади.

— Ти також хочеш пхати носа в чужу справу? — спитав бук, котрий неждано взяв в оборону дуба, зміркувавши, що вони повинні забути про свої особисті сварки та триматися купи проти нікчем. — Де є той сніг, що впав тут минулого року?

Сніг: Тут.

Бук: Де?

Сніг: Тут.

Дуб: Тут?

Сніг: Безумовно. Тут, там і всюди довкола вас. Мене дивує, що ви не пізнаєте мене. Таж я той самий сніг, що випав був тут минулої зими, і я той дощ, що падав тут минулого літа. Кріз ваші стовбури і галуззя, я досяг аж до вашого гарного листя, а звідтіль відлетів знову вгору парою. Я є та вода, котрій ви завдячуєте своє життя. Та вода, за котрою зітхаєте ви, коли її нема, і котра каже вашим листкам зеленіти, та бути свіжими. Але цього дня я надяг на себе зимове вбрання. І коли я кажу, що я є лісом, то кажу це як сніг.

Бук: Адже, ти старий дубе, мусіш із мною погодитись, що те, що каже сніг, — є дурниця та й годі.

Старий дуб: Я з тобою не згоден. Слова снігу надзвичайно цікаві. І безумовно мають у собі якусь тїнь правди. Любий снігу, — зясуй нам справу трохи докладніше, та пробач мені за мої попередні слова. Я вже старий, та і нехотячи можу когось образити. Я вже стілько наслухався, що сей і другий і третій хоче бути лісом, що мені здавалося, що вже забагато грибів у борщ.

Сніг: Я готовий пояснити тобі справу з великою приемністю. Хоча, нігде правди діти, мені здавалося, що така розумна, стара істота як ти, по-

винна б розуміти справу і без пояснень. Кажу, що я є першою особою в лісі, бо хороню вас усіх від морозу. Літом може кождий з вас справлятися власними силами. Може казати своїм брунькам рухатись. Може пахнути, співати, — словом що кому дала природа. Але зимою справа інша. Всім вам, що стоїте тут довкола, було б дуже холодно в корінчики. Більшість з вас померзла би, коли б я не прийшов та не прикрив вас своєю теплою ковдрою. Я, правда, на око холодний і при дотику роблю холодно, та й належу до зими. Але підо мною тепло — про це ви всі знаєте. Коли зближається до весни, то підо мною можна навіть проростати.

Старий дуб: Це правда. Очевидно, що воно не торкається мене, бо я великий, дужий і старий. Але перед вісіма стами роками і я був молодий. Мені здається, що навіть я сам проростав під сніговою ковдрою.

Сніг: Он бачиш!

Бук: Бувають зими, під час котрих немає снігу.

Старий дуб: Бувають також такі зими, підчас котрих немає морозів. Це не змінє суті діла. Сніг каже правду так, як усі ви кажете правду. Він теж є громадянином спільної громади.

Бук: Ну справа виглядає дійсно занадто по дурному. Я хотів щоби прийшов сюди той старий чоловік, котрий завинив у всій історії.

І справді, незабаром після того прийшов до лісу старий добродій.

Він ішов помалу, спераючись на палицю, закутаний в хутро. Він не сів як звичайно під буком, лише сперся спиною об його стовбур. Потім понизпорив палицею в снігу, зігнувся, порпав в землі руками, аж поки знайшов там маленьке кільце до якого уважно приглянувся. Потім знову присипав його землею, а зверху пригорнув снігом.

І ось прийшов до лісу знайомий нам молодий чоловік. Цим разом він прийшов сам. Його дружині

було холодно йти до лісу. А крім того, вона мала багато турбот біля господарства. Він побачив під дубом старого чоловіка і не проминув його, як це робив раніше. Навпаки, зупинився, зняв шапку і промовив:

— Тепер ліс теж гарний. Бачите як сніг покрив галузки!

Старий чоловік не дивився на ліс, бо він і без того знав його добре. Але він глянув на молодого чоловіка, притакнув головою і сказав:

— Так, ліс гарний! Але що таке ліс? Чи ви знаєте?

Бук: Он вам те чого ждали!

Старий дуб: Сидім тихо і слухаймо!

Молодий чоловік: Що таке ліс? що же інше, як не дерева? А тому що це буковий ліс, то бук і є лісом.

Бук, урочисто: Ага, чули? Чули?

Молодий чоловік: Правда, давно колись це був дубовий ліс. Цей, старезний дуб мабуть багато старший за бука. Тут є ще де кілька дубів, крім сили старезних пнів.

Старий дуб: Слушайте! Це те саме, що я вам казав.

Старий чоловік: Це і правда і неправда. Ви могли би так само сказати, сей зяблик, що мерзнучи сидить над нами, є лісом.

Молодий чоловік: Безумовно, я міг би сказати це цілком справедливо. Коли я був тут весною із своєю нареченою та слухав цвірінькання сеї пташки, тоді цей зяблик уявляв нам цілий ліс.

Зяблик з захопленням: Ви чули? Ви чули? Старий і молодий кажуть, що я є лісом.

Старий дуб: Тихо, слухаймо далі!

Старий чоловік: Але з таким самим правом ви могли би сказати, що лісом є дощовик, що повзає глибоко в землі та фабрикує її. Де нема дощовиків, там немає лісу, а де немає лісу, там нема дощовиків.

Дощовик: Ви чули? А що, чи не казав я вам про це завжди? Чи я казав неправду?

Дуб: Ти казав правду. Я певний, що тепер бук теж погодиться з тобою.

Бук забормотів щось таке, чого ніхто не зрозумів. Але старий чоловік показав палицею на ліс і сказав:

— Ви могли би ще не одно сказати, коли б розуміли справу. Так, наприклад, ви могли би сказати, що до певної міри сніг є лісом. Бо він лежить не тільки для прикраси, але прикривав собою галуззя. Він береже рослини від морозу. Коли б не було снігу, то чимало рослин померзло б.

Воно так і є, як я казав! — зрадів сніг. Я є лісом!

Старий чоловік: Але це ще не все. Ви могли би також сказати, що лісом є зівяле листя, котре служить матеріалом під плодовиту землю, котру фабрикує дощовик. Або мох, котрий лежить на землі наче губка та всмоктує в себе вохкість. Все воно було би правдою.

Слава! — закричав мох. Моя правда! Моя правда!

Слава! — пискнув маленький зівялий листок і вмер в туж хвилину.

Молодий чоловік: Яке це дивне і гарне, що ви розповідаєте. Після цього, правду кажучи, зовсім не можна сказати що саме таке є лісом?

Старий чоловік: О, це можна. Ліс, — це гурт істот, що живуть одно з другим взаємно, для себе ж кожда зокрема. Тим, що кожда істота піклується про себе, — вона служить й іншим. Так само як люде і ліс творит державу. В державі людей, один громадянин є шевцем, другий кравцем, третій пекарем, четвертий теслярем і так далі. У державі дерев кожне сотворіння має теж своє призначення, і праця одного так само важна і потрібна, як і другого. Ці істоти живуть разом тому, що вони нале-

жать одно до одного і всі домагаються від життя того самого. Це одна сокупна цілість. Це і є ліс.

Старий і молодий чоловік пішли далі, жваво розмовляючи.

В лісі довго панувала тишина. Згодом старий дуб промовив :

Тепер мабуть знаємо вже те, що так хотілося нам знати. Старий чоловік показав кожному з нас належне місце. Чи хочете надалі жити в згоді, та признавати один другому те, що кому належиться?

Цим часом ніхто не заперечив старому, розумному дубові.

11 27786

У видавництві Юрія Тищенка
кращі книги за найдешевшу
цьому році набути й перечитати такі книги:

ЮР. СІРИЙ. Про світ Божий. Бесіди по природознавству з 47 малюнками. Ціна 4 кч.

Його-ж. До гір! До моря! Оповідання з мандрівки молоді, з малюнками й мапою Криму. Ціна 4 кч.

Його-ж. „Про горобця славного молодця Оповідання з малюнками. Ціна 4 кч.

Його-ж. Світова мандрівка краплини води. Оповідання з малюнками. Ціна 4 кч.

Р. КІПЛІНГ. От так казки! Пер. Юр. Сірого. З малюнками. Ціна 7 кч.

Його-ж. Брати Моуглі. Оповідання про хлопця, що виріс між вовками. Переклад Ю. Сірого. З малюнками. Ціна 10 кч.

О. ОЛЕСЬ. Івасик Телесик. Казка-песа на 5 дій. З малюнками. Ціна 8 кч.

П. МІГОВК. Вінок матері. Сценична картина. Ціна 1 кч.

Його-ж. Подвійна радість. Песа на День Свободи. Ціна 2 кч.

К. ЕВАЛЬД. Буковий горб. Оповідання для пластунів і молоді. Ціна 4 кч.

Його-ж. Родичі. Оповідання для пластунів і молоді. Ціна 4 кч.

Його-ж. Бук і дощовик. Оповідання для пластунів і молоді. Ціна 4 кч.

Разом 12 книг коштує 56 кч. Хто виписує всі нараз платить лише 50 кч.

Там же можна набувати всі українські книги ту-тешніх і закордонних видань. Складаємо ученичі, учительські й сільські бібліотеки. Даємо поради в книгарських, бібліотечних і друкарських справах. Адреса для замовлень і листувань: **Юрій Тищенко, Ужгород, ул. Раковця 40.**